

מראי מקומות- בבא בתרא צ"ו

ה' מסופק בד' יוסף, ור' יוסף פשיט ל' מברייטא, והרי מברייטא לא חזינן כלום, שהרי יש לפרשה בב' אופנים. וע"ש עוד מה שהק', ומש"כ לפרש הסוגיא באריכות. וע' בריטב"א ש"כ שגמרא גמיר לה כל חד וחד, א"נ כל חד וחד מוקים לה אליבא דמאן דסבר להלכתא כוותי'.

(ד) כל ג' ימים הראשונים ברשות מוכר, מכאן ואילך ברשות לוקח- כ' תוס' דאע"פ שטעמו הלוקח, מ"מ כיון דבתוך ג' ימים נעשה חומץ, ע"כ ה' חומץ מעיקרא, ולא טעמי' שפיר, וא"כ אפי' אם הלוקח כבר נתן מעות, צריך המוכר להחזירם. ומכאן ואילך הוי ברשות לוקח, ואף אם עדיין לא נתן המעות, צריך ליתנם. אבל כל זה הוא רק היכא דטעמי' לוקח, דאמרי' דמסתמא טעמי' שפיר ולא נעשה חומץ אלא לאחר המקח, אבל אם לא טעמי', ונעשה חומץ לאחר ג', הוי ספק ואמרי' דהמוציא מחבירו עליו הראי' (ואם הלוקח עדיין לא שילם, לא יהי' צריך לשלם). וע' בנתיבות (רל"ב, א'), דהביא מש"כ הסמ"ע (שם, י') בדבדבר שיכול הלוקח להבחין אם יש בו מקח טעות או לא, אמרי' דהיכא דלא בחנו, דמחל, ואינו יכול לטעון אח"כ שהי' מקח טעות, דהו"ל לבוחנו. וכ' הנתיבות דלכא' מדברי תוס' מבואר דלא כן, דהא ה' יכול לטועמו מיד, ולא עשה כן, ומ"מ הוי המע"ה [ואולי שאני הכא דאף הטעימה אינו מוכח ממש דאינו מקח טעות, דשייך לטועמו ולא יהי' טעימה שפיר, וע"ע]. וע"ע בריטב"א דכ' דמיירי שלא טעמו [וגם מדבריו מבואר דלא כהסמ"ע, וגם דמשמע שאם ה' טועמו ה' יכול להכיר שפיר אם ה' חומץ או לא], א"נ דטעמי' והוא חמרא, וקסבר דחמרא מתתאי עקר.

(ה) ושמואל אמר, חמרא אכתפא דמארי' שוואר- פ' הרשב"ם, דמזלו של בעל היין גורם, ולכן יכול המוכר לטעון שלא ה' בשבילו שהחמיץ, אלא בשביל הלוקח, ולכן יהי' המוכר פטור מלהחזיר המעות. והק' תוס', א"כ, לעיל כשאמר ר' יוחנן דכל ג' ימים הראשונים ודאי יין, הרי לפי הרשב"ם יצא דשייך שמזלו יהי' גורם דאפי' בתוך ג' ימים נתחמץ, וא"כ איך יכול לסמוך עליו להפריש

(א) הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה- פ' הרשב"ם, דברייטא זו אתי אליבא דרבי, דס"ל דיין וחומץ שני מינין הן, ואין מפרישין מזה על זה, אבל לפי הרבנן, דס"ל דאף דאין עושין כן לכתחלה, מ"מ אם עשוי עשוי, א"כ אי"ז ספק תרומה אלא ודאי. וכ' הרשב"א דלא מחזור, דלא מפקינן לברייטא זו לבר מהלכתא, והא קי"ל כרבנן דבדיעבד תרומה הוא. ולכן כ' דא"ש אפי' לפי הרבנן, ומה דלא מהני תרומה כאן אף בדיעבד, היינו משום דכאן סבר שהוא יין כשהפרישה, ונמצא שהוא חומץ, וא"כ הו"ל תרומה בטעות, ואינו דומה למי דתורם מן החומץ על היין בכוונה. וע"ע בדברי הרשב"א ביבמות (פט.). דהגדיר דכל זה רק אם ב' מינין ממש הן, כיון וחומץ, אבל בטמא שהפריש על הטהור, או בקישות ונמצאת מרה, שם הוי דבר אחד ממש ולא שייך בזה טעות, ולכן הוי תרומה (וע"ש ש"כ דבטמא על הטהור אם עשה כן במזיד לא מהני משום דאין הטמא ראוי לאכילה כלל, משא"כ כיון ונמצא חומץ לפי הרבנן מהני במזיד, משום דאיכא דניחא להו בחומץ).

(ב) וריב"ל... מאי טעמא חמרא מתתאי עקר וכו'- הק' תוס', מנ"ל לגמ' דריב"ל פליג לענין זה וס"ל דמתתאי עקר, הרי י"ל דלכ"ע מעלאי עקר, ונח' רק באם ריחי' חלא וטעמי' חמרא, אם חמרא הוא או חלא. ותי' תוס' (כפי פ' המהר"ם) דהגמ' ס"ל דהאמת הוא דמתתאי עקר, ולכן רוצין לפרש כן בדעת ריב"ל. וכ' הרשב"א דאין צריך לשום תירוץ, דהא כבר כ' הרשב"ם דכיון דמתתאי עקר, א"כ אפי' מה שהפריש בשעת בדיקה ממש יש להסתפק דאינו תרומה, דאולי מתתאי כבר נעקר ונעשה חלא [ולכא' לדבריו צ"ע, איך מפרישין תרומה מיין, הרי לעולם יש לחוש דלמא באמת חומץ הוא, וע' בריטב"א דמשמע דס"ל דאח"כ, צריך להפריש מיני' וכו' בכל חבית, וע"ע].

(ג) חד אמר כר' יוחנן, וחד אמר כריב"ל- ע' בתורת חיים שנתקשה בזה, במאי פליגי, הרי אין לומר דפליגי מסברא, דזה ס"ל דריח חלא וטעמא חמרא, וס"ל חלא, שהרי אביי

והלכתא כוותי' כשמואל, וכ' כן בדעת הרי"ף והרא"ש ג"כ (וכ"כ הבית יוסף שם בדעת הטור והרא"ש), ולפ"ז א"ש מה דפסקו כרב לענין שכר.

(ח) דאמר רבא, כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא- כ' הנמוקי יוסף (מז: בדפיו) בשם הריטב"א דאין הולכין לענין מזיגה כפי מזיגה דרבא, אלא כל שאין דרך בני אדם לשתותו בתורת יין, אין עליו תורת יין לענין ברכה, ולענין יין נסך.

(ט) אחד שכר תמרים- כ' תוס' דבין לענין שכר תמרים, ובין לענין דבש תמרים, אמרי' שהכל נהיה בדברו, ודלא כדברי הבה"ג דס"ל דכיון דהדבש זב מן התמרים, לכן מברכין עליהו בפה"ע. וביתר ביאור, כ' הרא"ש בברכות (פרק ו', סי' י"ב) דס"ל להבה"ג דרק אם הוסיף מים מברכין שהכל על דבש תמרים, אבל אם רק זב מאליו והוא דבש לבדו, מברכין בפה"ע. וביאר הרא"ש דכיון דלא כתיב "תמרים" בקרא דז' מינים, אלא דבש, לכן שפיר י"ל דהיכא דהדבש זב מאליו, ובלא כתישה וסחיטה, הרי זהו הדבש האמור בקרא, וא"כ שפיר מברכין עלי' בפה"ע.

(י) ואחד שכר שעורים- פי' תוס' דאית בי' עילויא אחרינא בפת, ולכן אין מברכין עלי' אלא שהכל. ועוד, מי יימר דהשערי עיקר, דלמא המיא עיקר. ולכא' טעם ב' זה צ"ע, הרי קיי"ל כמו שאמרו רב ושמואל, דכל שיש בו מהה' מיני דגן, אפי' אם מיעוט הוא, מ"מ מברכין עלי' בורא מיני מזונות. כן העיר תוס' בברכות (לח.), וכ' דכל זה רק היכא שיש בה המין דגן ממש, אבל כאן אין בה אלא טעם, ולכן אין שייך כלל זה. עוד כ' תוס' שם, דכיון דבשתי' הוא, אמרי' שהכל (אפי' אם באמת הי' הה' מינין העיקר).

עליו תרומה אף תוך הג' ימים, וע"ש שפי' הסוגיא באור"א, ולא מדין מזל. ותי' התורת חיים קו' תוס' על הרשב"ם, דלגבי ר' יוחנן לא הי' שייך לומר דמזלי' גרם, שהרי בעלים אחד הוא, ולכן שפיר יש לסמוך עליו לענין תרומה, ולא דמי להא דידן, די"ל דמזל דבעל החדש גרמו להחמיץ, ולכן שייך לטעון דמזל של הלוקח גרם. וע"ע ביד רמה (מ', ד"ה ומאי) דכ' בשי' תוס' בסוגיין (דאינו ענין למזל כלל, אלא דהיין נתקלקל ע"י הא דמנענעים החבית), דשאני דין דר' יוחנן מדהכא, דהא רובא לא הוי חלא עד דעקר ריחי' ג' יומי מקמי הכין, ולכן לענין איסורא, דהיינו דין דר' יוחנן, אזלי' בתר רוב, אבל לענין ממונא, אין הולכין בממון אחר הרוב (שמואל לשיטתו). ואף דלא כ' היד רמה כן בשי' הרשב"ם, מ"מ לכא' שייך לאומרו בשי' הרשב"ם ג"כ, וצ"ע.

(ו) עבד ר' יוסף עובדא כוותי' דרב בשיכרא, וכוותי' דשמואל בחמרא- ע' בתוס' דדייק מכאן דשמואל ורב פליגי אף לענין שיכרא. והעיר דלפי מש"כ הרשב"ם, דסברת שמואל הוא משום מזל, א"כ לכא' אי"ז שייך אלא לענין יין, דכתי' היין בוגד. אולם ע' ברשב"א שהק' להיפוך על הרשב"ם, דאם אי' דסברת שמואל הוא משום מזל, א"כ מ"ש דעביד ר' יוסף כוותי' לענין חמרא ולא לענין שיכרא, "וכי לאו מזלי' דמרי' גרים בשכרא כמו בחמרא", ומבואר דס"ל דגם לענין שכר שייך הסברא דמזל. ונלכך י"ל דחדא מתרצתא בחברתא, קו' תוס' מיושב, דס"ל לשמואל דגם לענין שכר שייך מזל, וכשי' הרשב"א, ולכן פליג על רב גם בזה, ואילו ר' יוסף ס"ל כשי' תוס', דמזל אין שייך אלא ביין, ולכן שפיר פליג בין יין ושכר. וע' בב"ח (חור"מ ר"ל, ז') בכל זה. וע"ע ברש"י בב"מ (סו: ד"ה לפכוחי) שהביא קרא ד"ויין ישמח" לענין שכר, אלמא דגם שכר איקרי יין לאיזה ענינים.

(ז) עבד ר' יוסף עובדא כוותי' דרב בשיכרא וכוותי' דשמואל בחמרא, והלכתא כוותי' דשמואל- כ' הריטב"א דקיי"ל כרב בשיכרא וכשמואל בחמרא, ודלא כמשמעות פשטות הגמ', דמשמע דהלכתא כוותי' דשמואל גם לענין שיכרא. וכן פסק השו"ע (חור"מ ר"ל, ה' וז') כרב לענין שכר. וע' ברש"ש לקמן (צח). דכ' בדעת הרשב"ם שם דנראה דלא הי' גורס